

Zöld HORIZONT

35 év a természetért

Természetvédelem Észak-Magyarországon

Példaértékű madárvédelmi projekt a Hevesi-síkon

Fotó: BNPI archív

Fotó: BNPI archív

Idén május 10-én Tepélypusztán, a Hotel Faunában mutattuk be a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság azon induló projektjét, amely a középvezetékű elektromos vezetékek által okozott problémákat hivatott megoldani.

A távvezetékek napjainkban évente átlagosan 170 000, zömében védett, illetve fokozottan védett madár pusztulását okozzák Magyarországon. A probléma évtizedek óta ismert, az elhárítására tett kísérletek azonban vagy eredménytelenek voltak, vagy kis léptékben valósultak meg, így nem biztosítottak átfogó megoldást.

Az induló projekt az igazgatóság egy teljes tájegységében, több mint 400 km hosszú vezeték szakaszon, olyan területen valósul meg, amely a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület tanulmánya szerint kiemelten veszélyes a madarak számára. Az igazgatóság Dél-hevesi tájegységében, több uniós finanszírozású pályázattal kiegészülve, néhány éven belül minden középvezetékű elektromos vezeték szakasz madárbarát kialakítású oszlopokból fog állni, ami évente több ezer madár életét mentheti meg.

A rendezvényt Szabó Róbert, a Heves Megyei Közyűlés elnöke nyitotta meg. Beszédében üdvözölte a projekt létrejöttét, és azt, hogy e jelentős beruházás Heves megyében valósul meg.

Dudás György, a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság igazgatóhelyettese bemutatta és részletesen ismertette az igazgatóság által megvalósított és tervezett természetvédelmi projekteket. Előadásában elmondta: a 408 km hosszú 20 kV-os szabadvezeték-szakaszt érintő beruházás során mintegy 4540 oszlop madárbaráttá tétele valósul meg úgy, hogy 386 km-en a jelenlegi oszlopokra madárbarát burkolat kerül, egy 18 km-es kísérleti szakaszon pedig új, madárbarát kialakítású oszlopok kihelyezése történik meg. Egy 3 km-es szakaszon, az ütközéses madárpusztulások elkerülése érdekében, a légvezeték földkábelre cseréltetjük. A 2015-ben befejezendő projekt – egyéb technikai átalakításokkal együtt tervezett – költsége 770 000 000 Ft, melyet zömében európai uniós források biztosítanak.

Tóth László, a Dél-hevesi tájegység vezetője bemutatta a terület természeti értékeit, kiemelve azokat a madárfajokat, amelyeket különösen veszélyeztetnek az elektromos légvezetékek.

Tóth Péter, az elektromos vezetékek okozta madárpusztulások specialistája bemutatta a probléma okát, felvázolta eddigi ismereteinket, illetve rávilágított azokra a nehézségekre is, amelyekre a kivitelezés során különös tekintettel kell lenni.

Az előadások után az érdeklődők terepen is megtekinthették a madárvédelmi berendezéseket, illetve a problémát okozó veszélyes oszlopokat.

Igazgatóságunk hasonló nagyságrendben tervezi a Borsodi-sík területén is a légvezetékek madárbaráttá tételét. Reméljük, hogy hasonló jellegű munkák valósulnak meg a közeljövőben az ország más területein is.

(Ferenc Attila – BNPI)

Fotó: Schmotzer András

Vagyonkezelés és haszonbérlet

A Bükk Nemzeti Park Igazgatóság vagyonkezelésébe mintegy 30 600 hektár, többségében országos jelentőségű védett terület tartozik. A vagyonkezelte területek többsége termőföldnek minősül, ami nem meglepő, hisz országunkban jelentős az agrár-ökoszisztémák kiterjedése. A Borsodi Mezőség Tájvédelmi Körzetben lévő termőföldek jellemzően legelő és rét művelési ágba tartoznak. Mivel igazgatóságunk a térségben nem rendelkezik a területkezeléshez szükséges eszközökkel és állatokkal, a legeltetéses állattartáshoz szükséges infrastruktúrával, gépparkkal, ezért a saját kezelési tevékenység aránya minimális, a termőföldek kezelését, művelését haszonbérleti szerződésekkel oldjuk meg.

Folytatás a 2. oldalon

Fotó: Sulyok József

Fémprotézist kapott a kaptárkő

Közethorgonnyal rögzítették a leszakadó sziklatömböt Szomolyán

Az 1960-ban védetté nyilvánított Szomolyai kaptárkövek természetvédelmi terület egyik sziklája a múlt évben megrepedt, ezért szükségessé vált a leszakadni készülő sziklatömb megerősítése. A nyolc kaptárkő közül a Király széke nevű szikla, a riolitufa-vonulat legkarakteresebb felülete azért került veszélybe, mert egy régi repedésben az évek folyamán megerősödött egy facsemete. A gyökér feszítőereje és a fagyrepsztes együttes hatása alakult ki az a törési felület, amely a veszélyhelyzet kialakulását okozta. Idén tavasszal – a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság megbízásából – a Geoteam Kft. szakemberei végezték el az állagmegóvó munkálatokat.

Folytatás a 3. oldalon

Fotó: Baráz Csaba

Barlangtörténeti fényképrelikviák a Dobsinai-jégbarlangból

Különös körülmények között került 2010-ben a Bükk Nemzeti Park Igazgatóságához hét darab fénykép. A képek Dobsina környékét – a Sztraczenai-völgyet és a Dobsinai-jégbarlang belsejét ábrázolják. Egy idős hölgy hozta be, mivel idősek otthonába költözésekor nem akarta ezeket magával vinni. Állítása szerint a felvételeket a barlang felfedezője készítette. A fényképek valódi értékére 2012-ben figyeltünk fel igazán.

Folytatás a 6. oldalon

Dombvidéki és hegyi rétek kezelése a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság területein

Befejeződött a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság KEOP-7.3.1.2/09-2010-0054 pályázatának teljes előkészítése, melynek során három tájvédelmi körzet helyszínein történik meg a dombvidéki és hegyi rétek rekonstrukciója. A program célja a hagyományos gazdálkodás visszaszorulása miatt fellépő cserjésedés, beerdősülés megakadályozása, a mozaikos, fajgazdag élőhelyek visszaállítás, a gyepek kaszálásra, legeltetésre alkalmassá tétele.

Folytatás a 4. oldalon

Fotó: Illonczai Zoltán

Vagyonkezelés és haszonbérleti szerződések a Borsodi Mezőség Tájvédelmi Körzetben

Fotó: Bodnár Mihály

Fotó: Bodnár Mihály

A Borsodi Mezőség Tájvédelmi Körzetben 14 154 hektár a vagyonkezelés terület kiterjedése, ehhez kapcsolódik még 118 hektár, aminek természetvédelmi státusa jelenleg „védelemre tervezett”. Az érintett területek jellemzően legelő és rét művelési ágba tartoznak. Mivel igazgatóságunk a térségben nem rendelkezik a területkezeléshez szükséges eszközökkel és állatokkal, a saját kezelési tevékenység aránya minimális (rét: 378 ha, legelő: 454 ha, szántó: 95 ha).

A legeltetéses állattartáshoz szükséges infrastruktúra és géppark hiánya miatt a saját kezelés főleg azokra a területekre terjed ki, amit más gazdálkodók nem kívántak bérebe venni, vagy természetvédelmi szempontból a kezelésük erős szakmai kontrollt kíván. Az érintett földrészek általában kisebb méretűek és mozaikosan helyezkednek el a tájvédelmi körzetben belül.

A vagyonkezelésben lévő földrészek kiterjedését a mellékelt táblázat mutatja be.

távú megőrzésének alapja az extenzív, legeltetésre alapozott állattartási tevékenység további kiterjesztése. Az állattartás fajlagosan nagy élőlétszám-igénye, valamint a kedvezőtlen jövedelmezőségi viszonyok következtében a térségben lecsökkent a legelő állatok létszáma. A kezelésben együttműködő partnerek egy része nem rendelkezik a bérleményéhez mért állatállományával, így viszonylagosan nagy az alulhasznált területek aránya. Ugyanakkor az ágazathoz kapcsolható jelentős vidékfejlesztési támogatások megjelenésével a térségben keresleti piac alakult ki a földhasználatra vonatkozóan. Sajnos, a potenciális partnerek jelentős része minimális munkával az elérhető közösségi források lehívásának maximalizálására törekszik. A „költséghatékony” gazdálkodási megoldások ugyanakkor nem felelnek meg teljes mértékben a természetvédelmi elvárásoknak.

meg gazdálkodásuk profilját. A pusztai élőhelyek optimális kezelése akkor valósul meg, ha a különböző legelési szokásokkal rendelkező fajok mozaikosan, egymást váltva járnak a területet. A tájvédelmi körzet területén belül vannak olyan gyepterületek, melyek legeltetésére kimondottan a juhállomány lenne ideális. A legelő fajok diverzitásának csökkenése egyértelmű befolyással van az élőhelyek állapotára.

További problémát jelent, hogy a tájvédelmi körzet teljes területén belül alig van olyan állattartó telep, ami megfelelően az állattartásra vonatkozó közösségi elvárásoknak. Az igazgatóság vagyonkezelésébe tartozó épületek romos állapotúak, állattartásra alkalmatlanok. Felújításuk műszaki és gazdasági szempontból sem támogatható, egyszerűbb az állattartási célokhoz és a vonatkozó előírásoknak megfelelő új telepeket létrehozni.

A térségből hiányzik egy olyan állami tulajdonú „minta-gazdaság”, amit referenciaként szolgálhatna a gazdálkodásra vonatkozó természetvédelmi elvárások megfogalmazásakor. Az igazgatóság saját kezelési tevékenysége jelenleg bér munka igénybevitelével történik, ami a vonatkozó közbeszerzési szabályok szerint szinte kivitelezhetetlen feladat. A munkák megrendelése több okból is kedvezőtlen megoldás a feladatok szakszerű ellátása szempontjából. A folyamatos kaszálások

csökkentik a gyeppalkotó fajok diverzitását, így degradálódnak az élőhelyek. Az élőhelyek kedvezőtlen változásai pedig hatásosan vannak néhány fokozottan védett állatfaj (csíkos szőcskegér, túzok) állományára. Az említett fajok élőhelyi optimumának vizsgálata során megállapítást nyert, hogy természetvédelmi szempontból a kaszálás és a legeltetés kombinációja a leginkább elfogadható kezelési forma. Állatok hiányában nem lehetséges igénybe venni az agrár-környezetgazdálkodási

si forrásokat, így a szükséges munkák vállalkozótól történő megrendelése pénzügyileg sem a leghatékonyabb megoldás.

Bizonyos fajok védelme érdekében célszerű a terület zavarását minimálisra csökkenteni. A térségben folytatott monitoring tevékenység eredményei egyértelműen mutatják az elmúlt időszak negatív tendenciáit. A folyamat különösen azért aggasztó, mert a térség számos fokozottan védett faj élteretere.

Dr. Molnár Tibor, Szafkó László
BNPI

Fotó: Bodnár Mihály

A BNPI vagyonkezelésében lévő területek (Borsodi Mezőség Tájvédelmi Körzet) megoszlása művelési ág és terület szerint (hektárban)

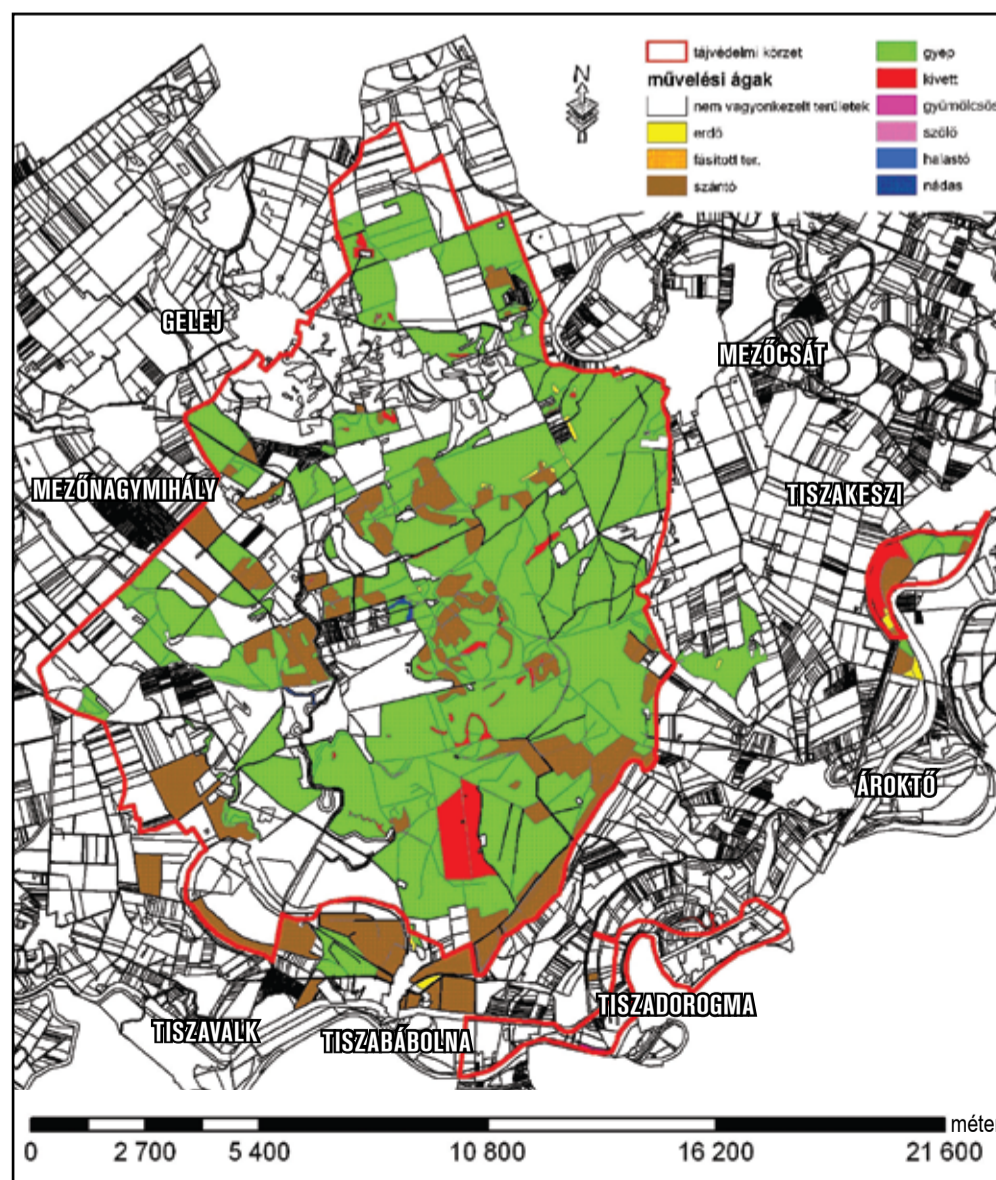
Védett terület	Erdő	Halastó	Gyep	Gyümölcsös	Kivett	Nádas	Szántó	Összesen
BMTK	288	7	10768	4	530	11	2546	14154
BMTK bővítés			29		25		64	118
Összesen	288	7	10797	4	555	11	2610	14272

Az adatokból kiderül, hogy a tájvédelmi körzet területén adottak a lehetőségek a saját gazdálkodás megalapozására. A nagy, egybefüggő gyepek és a megfelelő nagyságú szántók lehetővé teszik a legeltetésre alapozott állattartás folytatását.

A mezőgazdasági művelésre alkalmas területek többségének kezelése jelenleg külső, együttműködő partnerek bevonásával történik. Az együttműködés jogi alapja haszonbérleti szerződés.

A tájvédelmi körzetben található védett értékek hosszú

Az állattartás ökonómiai szempontú megközelítése miatt lényegesen megváltozott a jelenlévő gazdasági állatfajok összetétele, illetve az egyes haszonállat-fajok egyedszáma is. Az utóbbi időszakban minden más állatfajt kezd visszaszorítani a húshasznú szarvasmarha. Az állami természetvédelem sajnálatára egyre kevesebben vállalják a juhtartás nehézségeit, mivel ennek jövedelmezősége nem versenyképes az ágazatban. Az igazgatóság együttműködő partnerei közül is egyre többen változtatják

A Borsodi Mezőség Tájvédelmi Körzetben található, a BNPI vagyonkezelésében lévő területek művelési ág szerint

1. kép: Pusztai táj a Kiszely-tanyával
2. kép: Virágzó sóvirág a Szilvási tagon
3. kép: Dürgő tuzokkakas. A tájvédelmi körzet egyik legértékesebb értéke
4. kép: A Borsodi-Mezőségre jellemzőek a nagy, összefüggő gyepek

Fotó: BNPI archív

Fémprotézist kapott a kaptárkő

Közethorgonnyal rögzítették a leszakadó sziklatömböt Szomolyán

1

Fotók: Baráz Csaba

4

Az 1960-ban védetté nyilvánított Szomolyai kaptárkövek természetvédelmi terület és terepi bemutatóhely egyik sziklája a múlt évben megrepedt, ezért szükségessé vált a leszakadni készülő, ezért a látogatókra is veszélyt jelentő sziklatömb megerősítése.

A nyolc kaptárkő legszebb tagja (az ún. Király széke, azaz a IV. szikla), a riolittufa-vonulat legkarakteresebb felülete

került veszélybe miután egy régi repedésben, az évek folyamán megerősödött egy tölgycsemete. A gyökér feszítőereje és a fagyrepszés együttes hatása nyomán friss törési felület alakult ki, amely a 27., 28., 30. és 31. számú fülkéket hordozó részletet leomlással fenyegette.

A Bükk Nemzeti Park Igazgatóság – a védett terület természetvédelmi kezelője – a kezelési tervben megfogalmazott célkitűzéseknek megfelelően a veszélyhelyzet megszüntetése érdekében idén tavasszal megbízta a Geoteam Kutatási és Vállalkozási Kft. (Eger) szakembereit az állagmegóvó munkálatok megtervezésével és elvégzésével. Ezt megelőzően az egri Kaptárkő Természetvé-

delmi és Kulturális Egyesület tagjai, valamint a Debreceni Egyetem Tájvédelmi és Környezetföldrajzi Tanszéke és a BNPI irányításával terepgyakorlaton itt tevékenykedő hallgatók tavaly ősszel általános karbantartási, tanösvény-takarítási munkálatokat végeztek, melyek során kivágtuk a hasadékokból kinövő akácсарjakat és a friss repedést okozó cserjéméretű tölgyet.

Idén tavasszal a Geoteam Kft. szakemberei nagynyomású levegővel kitisztították a repedést, majd betömődékelték a műemlékvédelemben és a pinccék, üregek megerősítésénél használatos trasszbetonnal. Ezt követően két helyen, eltérő szögben megfúrták a megre-

pedt sziklatömböt és egy-egy 2,5 cm átmérőjű, 2 méter hosszú fém közethorgonnyal rögzítették azt a szálkőzethez. Az alapos előkészítésnek és a precíz munkavégzésnek köszönhetően, a nehéz terepen mindezt sikerült úgy megoldani, hogy nem sérült a kulturális értéket is hordozó geomorfológiai képződmény. Reményeink szerint a kiválóan kivitelezett munkák nyomán még sokáig szemlélhetjük a fülkés sziklák, kutathatjuk e rejtélyes objektumok eredetét.

Merthogy legtöbb adatot arra vonatkozóan, hogy kik, mikor és miért faragták meg a Bükkalja riolittufa szikláit, kúp alakú kőzettornyait leg-

5

inkább a sziklák felületén lévő faragásnyomokból (fülkék, lukak, csatornák, sziklahelyiségek) vonhatunk le. Ugyanis a kaptárkövek rendeltetésével kapcsolatban egyelőre találga-

2

tásokra kényszerülünk, hiszen erre vonatkozóan sem okleveles vagy egyéb írásos adatok, sem régészeti feltárások nyomán

3

Fotó: Holló Sándor

nyert információk nem állnak rendelkezésünkre. A népi hagyományok pedig egymásnak ellentmondó eredetről mesélnek. A siroki Törökasztaltól a sályi Kecse-kőig sorjázó bükkaljai kaptárkövek fülkeit egyesek méhkasoknak vélik (középkori erdei sziklaméhszet emlékeinek), mások kultikus, szakrális szerepet tulajdonítanak nekik (bálványtartó, áldozatbemutató, temetkezési rendeltetés).

Mindenesetre bizonyosság nélkül is megkapó tájképi elemek a kaptárkövek, amelyek mind a kulturális örökségvédelem, mind pedig a természetvédelem oltalma alatt állnak.

Baráz Csaba, Holló Sándor
BNPI

1. kép: A megrepedt sziklatömbön még látható a cserje méretű tölgy 2011 nyarán
2. kép: A régi függőleges hasadékból horizontálisan kiinduló friss repedés jelezte a sziklatömb veszélyes kizozdulását
3. kép: A sziklát megrepszto cserje eltávolítását és a tereprendezési munkákat az egri Kaptárkő Természetvédelmi és Kulturális Egyesület tagjai valamint a Debreceni Egyetem hallgatói (Tájvédelmi és Környezetföldrajzi Tanszék) a BNPI irányításával 2011 őszén végezték el
- 4-7. kép: A megrepedt sziklatömb megerősítését a természetvédelmi kezelő, a BNPI felügyeletével a Geoteam Kutatási és Vállalkozási Kft. (Eger) szakembergárdája végezte el
8. kép: Fénnyel festett kaptárkő

6

7

8

Muzsikál az erdő – Mátrai Művészeti Napok

2012. június 30-tól július 8-ig a Mátrai Művészeti Napok rendezvénysorozat keretében, a Mátra erdőségeiben, immáron kilencedik alkalommal „muzsikált az erdő”.

A rendezvény meghatározó elemei az erdei koncertek – melyek felejthetetlen élményt jelentenek a hatalmas fák között. A programok során egyaránt felléptek helyi mű-

vészek és zenekarok (Salgótarjáni Rézfúvós Kvintett, Nemzeti Rézfúvós Kvintett, Várallyay Róbert orgonaművész), és országos híri művészek is (Orosz Zoltán harmonikaművész, Corpus Harsona Quartett.) Idén két világhírűség is eljött a Mátrába: Galyatetőn, a montán bükkös szomszédságában Lajkó Félix hegedűművész adott

szólókoncertet, Fenyvespusztrán pedig Illényi Katica lépett fel az Egri Szimfonikus Zenekarral, amelyet Szabó Sipos Máté, az Operaház karigazgatója vezényelt.

A szervezők kiemelten gondoltak a kisgyermekes családokra is: bábszínház, Mazsola Muzsika, zenebobócok, és kézműveskedés színesítette a művészeti napok programkínálatát. Volt vers- és mesemondás (Vasvári Csaba színművész már évek óta támogatja a rendezvényt jelenlétével) és voltak kiállítások, amelyeken a Mátrához kötődő képzőművészek és fotóművészek mutatták be munkáikat. Számos ismeretterjesztő előadást – többek között dr. Csóka György, dr. Hír János, Horváth Iván c. egyetemi docens (a Pro Silva Hungaria elnöke) és dr. Szomszéd András nyugalmazott főlevéltáros előadását – is meghallgathatták az érde-

klődök. A zenei eseményekhez kapcsolódó falusi vendéglátás, a közös étkezés, a kulturált borfogyasztás pedig még inkább közel hozta az embereket egymáshoz.

Az idén nagy hangsúlyt kapott a természetvédelem, aminek jelentőségére a rendezvény több helyszínén is felhívta a figyelmet Grédics Szilárd a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság igazgatója. A nyitórendezvény résztvevői egy kiállítás kapcsán megismerhették a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság működési területét és az ott folyó természetvédelmi kezelési tevékenységeket. Az igazgatóság értékes könyveket, kiadványokat ajándékozott a fellépőknek és a közreműködőknek.

A „Muzsikál az erdő” értékrendjének alappillérei az erdő és a természet védelme, a komolyzene és a művészetek átélése, támogatása, a környezettudatos és fenntartható

életmódra nevelés, valamint a helyi közösségépítés. Ennek az összefogásnak egyaránt részesei a természetvédők, a művészek, az erdészek, az önkormányzati vezetők a civil szervezetek, a gazdasági társaságok, a vállalkozók és a helyi gondolkodó emberek.

Szabó Lajos elnök –
Muzsikál az Erdő Alapítvány

Fotó: Muzsikál az Erdő Alapítvány

Fotó: Muzsikál az Erdő Alapítvány

Természetvédelmi segítséggel tér vissza a hagyományos gazdálkodás

Fotó: Harmos Krisztián

Hajdani állapotába kívánja helyreállítani a természeti értékekben gazdag rétek és legelők növénytakaróját, pusztuló életközösségeit a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság. A Kelet-cserhádi Tájvédelmi Körzetben, a Lázberci Tájvédelmi Körzetben, valamint a Tarnavidéki Tájvédelmi Körzetben összesen 457 hektár saját vagyongazdálkodási területen tervezzük elvégezni a rekonstrukciós munkákat. Az elmúlt hónapokban befejeződött a projekt előkészítése, a megvalósítás költsége megközelíti a 204 millió forintot.

A hároméves program célja a dombvidéki és hegyi réteken a hagyományos gazdálkodás visszaszorulása miatt felgyorsuló szukcesszió megállítása, a mozaikos, fajgazdag élőhelyek visszaállítása, a gyepek kaszá-

lásra, legeltetésre alkalmassá tétele.

A projektek által érintett területeken az évszázadokon át folytatott (többnyire külterjes) mezőgazdaság megszűnése után természetvédelmi szempontból kedvezőtlen változások kezdődtek, amit további társadalmi hatások is erősítenek: megindult a cserjésedés, beerdősülés, előretörték az inváziós növények, rendszeressé váltak a tavaszi égetések, több faj visszaszorult, az életközösségek változatossága csökkent. Ezek a folyamatok a természetvédelmi jelentőségű élőhelyek degradációjához, a gyepterületeken tájidegen vagy idegenhonos növényfajok betelepüléséhez vezettek. A kedvezőtlen hatások révén 51 védett növényfaj, 65 védett és 7 fokozottan védett állatfaj állománya került veszélybe.

Fotó: Bartha Csaba

A projekt fő célja a gyepek állapotromlásának visszafordítása, a természetvédelmi szempontú élőhely-helyreállítás. A tevékenységek során a területek jelenlegi adottságaihoz igazodó komplex élőhelyfejlesztés valósul meg.

A rehabilitáció lényege az egykori, hagyományos gazdálkodási módok révén kialakított táj, valamint az élőhelyek és az itt élő, de egyre rohamosabban pusztuló életközösségek, értékes fajok megőrzése, állományaik növelése.

1. kép: A piros kígyószisz közösségi jelentőségű növény
2. kép: Kecskékkel vegyes juhnyáj Bükkcenterzsébet határában
3. kép: A felhagyott gyümölcsösök helyreállítása fontos feladat
4. kép: Becserjesedő legelő Uppony közelében
5. kép: A félszáraz gyepek ékessége a védett nagy pacsirtafű
6. kép: A tavaszi aspektus jellemző virágzó növénye a leánykörtörvény
7. kép: A Kelet-cserhádi Tájvédelmi Körzetben élő, endemikus magyar tarsza fokozottan védett állat
8. kép: A program egyik célterülete a Palina-völgy
9. kép: A nádosodás a mocsár- és lápréteket, magaskórósokat veszélyezteti

A hároméves élőhelykezelési program által érintett területek bemutatása

A projekt végrehajtása során szelektív kézi cserjeirtás, gépi szarvadás, inváziós növényfajok elleni védekezés, kézi, nem fenntartó jellegű és gépi kaszálás, valamint fűavar-eltávolítás történik a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság saját vagyongazdálkodási területén lévő ingatlanjain. A munka egy különleges madárvédelmi (SPA) és öt kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területen (SAC) valósul meg.

Kelet-cserhádi Tájvédelmi Körzet

A tájvédelmi körzet korábbi extenzív gazdálkodás által kialakított, természeti értékekben gazdag gyepei számos veszélyeztetett, ritka növény- és állatfajnak élőhelyei. A dombvidéki sovány gyepek és mocsárrétek a több évszázados kézi kaszálásnak, a lejtősztyeprétek a legeltetésnek köszönhetően jöttek létre. A Keleti-Cserhát délies kitettségű, mészkővel fedett hegyoldalaira jellemző félszáraz és száraz irtásrétek pedig a hajdani szőlő- és gyümölcsművelés (kisebb részben szántóföldi művelés) felhagyása után beinduló szukcessziós folyamatok eredményei. A mezőgazdasági hasznosítás megszűntével ezen élőhelyek természetességi állapota folyamatosan romlik, melynek jelei a cserjésedés, beerdősülés (gyakran akáccal), a fajkészlet negatív változása és a biodiverzitás csökkenése. Az alprogram során érintett,

teljes terület 330,6 ha, melyen védett (pl. magyar lednek, Sadler-imola, rablópille, erdélyi virágszöcske) és közösségi jellegű jelölőfajok (leánykörtörvény, piros kígyószisz, Janka-tarsóka), endemikus állatfajok (pl. magyar tarsza, pannon gyík) állományait fenyegető veszélyek elhárítása történik meg. A 9 település határában megvalósuló beru-

szegélycserjések, egykori legelőkről, illetve a galagonyás-kökényes bozótok, a réteken lassan egyeduralkodóvá váló özönnövények (aranyvessző, bíbor nebánsvirág) térhódításának megakadályozása. A tájvédelmi körzet változatos élőhelystruktúrájának fenntartása az azokhoz kötődő életközösségek, a jelentősebb botanikai (pl. nagy pacsirta-

Fotó: Györfly Hunor

házás távlati eredményeként újra lehetőség adódik a gyepek hagyományos gazdálkodás által történő hasznosítására.

Lázberci Tájvédelmi Körzet

Az upponyi-hegységi alprojekt célja három község határában, 81,2 ha-on komplex élőhely-rekonstrukciós stratégia megvalósítása. Ennek során elsősorban az idegenhonos (fenyők) és inváziós fászfűszárúak (akác) eltávolítása a

fű, árlevelű len, vitézkosbor) és zoológiai értékek (pl. ozirisz törpebogár, karvalyposzáta, bajsos sármány) fennmaradását is biztosítja állományuk növelése és a tájképi értékek megőrzése mellett. Nem egy teljesen új állapot elérése, hanem a meglévő adottságok továbbfejlesztése, a térségben fellelhető élőhelyi elemek és kiemelt természeti értéket képviselő fajok, társulások megőrzésének és működésének jövőbeni biztosítása a cél. A beavatkozások révén hagyo-

Fotó: Bartha Csaba

mányos tájhasználati módok újrarendezésével, vagy alacsony költségű természetvédelmi kezeléssel hosszútávon fenntartható állapot jön majd létre.

Tarnavidéki Tájvédelmi Körzet

A védett terület kezelésre kijelölt ingatlanjai jellemzően átalakulóban lévő domb- és hegyvidéki rétek, akáccal er-

elleni védekezéssel kezdődnek a munkák. A fák injektálásán túl a feljövő sarjak mechanikai és vegyszeres kezelése is megtörténik. Az elszórtan fákot is tartalmazó, galagonyával, kökénnyel, rózsával becserjesedett területek helyreállításakor egy idősebb, honos fák által tarkított legelő alakul ki. A mocsár- és láprétek, patakparti és lápi magaskórósok esetében a kézi kaszálás nem csak a nád visszaszorítását célozza, hanem a közösségi jelentőségű élőhelyek és azok védett fajainak (pl. hússzínű ujjaskosbor, nagy tűzlepke, golyaorbogár) fennmaradását biztosítja. Az extenzív gyümölcsösökben a cserjeirtás, az újbóli kaszálásra való alkalmassá tétel, a gyümölcsfaállomány fiatalítása, hagyományos fajtákkal történő pótlása mellett a túltartott nagyvadállomány károsítása elleni védelem megoldása szükséges. Az alprogramban két település határában közvetlenül 45 hektár érintett.

Bartha Csaba – BNPI

Fotó: Bartha Csaba

Fotó: Harmos Krisztián

Fotó: Bartha Csaba

Fotó: Bartha Csaba

Az örökbe fogadott Bohó-rét

Természetvédelmi célú gyepterkezelés a Zempléni Tájvédelmi Körzetben

A Zempléni-hegység legváltozatosabb élővilággal rendelkező élőhelyei közül is kiemelkedik sokszínűségével a Gyertyánkút mellett elterülő Bohó-rét. A Regéchez tartozó egykor majd ötvenhektáros terület nagy részén erdősülési folyamatok indultak meg, mivel a gazdálkodók a falu állatállományának csökkenése után már nem jártak fel kaszálni. Az erőteljesen benyíresedett gyepekből mára 8-10 hektárt sikerült csupán megmenteni lelkes természetvédő egyetemi hallgatók, oktatók és az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság dolgozóinak összefogása révén. A településtől távol lévő gyepekre helyi gazdák már egyáltalán nem járnak fel, így sokakban felmerült az ingatlanok eladásának szándéka. A közel száz szalagparcellából napjainkban több állami tulajdonba, az ANPI és az Északerdő Zrt. vagyonkezelésébe került.

Egyepeket egyedülálló élővilágát az évenként egyszer (csapadékosabb években talán kétszer) történő kaszálás alakította ki. E változatos növény- és állatvilág megőrzéséhez így nélkülözhetetlen a nagy mennyiségű biomassza eltávolításával járó emberi beavatkozás. A terület kezelését azonban több tényező is nehezíti. A gépi kaszálás legnagyobb „ellensége” az a több száz kisebb-nagyobb kőtömb, mely a kezelhető területen nem egyforma sűrűségben, de mindenütt jelen van. A gépi kaszálást kicsorbító kövek jelenléte természetesen régen nem okozhatott akkora gondot, sőt némelyik valószínűleg egykori területhatárt jelző mezsgyékő lehetett. Mivel a területet annak idején – közel százfős – tulajdonosi kör kézi kaszával kezelte, az egy főre jutó – átlag félhektárnyi – területet, a köveket és a néhol megjelenő

hangyabolyokat a kaszákkal egyszerűen kikerülték. A gépi kaszálás lehetővé tette érdekében ezért a területen kézi erővel mozdítható köveket a közelükben lévő nagyobb, sok mázsás társaikhoz hordtuk. A megmaradt kőtömbök koordinátáinak rögzítése után már minden évben lehetőség van a gépi munka megkezdése előtt kézzel körülkaszálni és karókkal megjelölni a veszélyes pontokat. A legtöbb település felől igen rossz állapotú, vagy egy-két rövid, de szinte járhatatlan szakasszal jellemezhető út vezet fel a Gyertyán-kútrétekre. Ezek az erdészeti feltáró utakon a megfelelő kezelést jelentő kaszáláshoz és az utána következő szénakészítéshez legalább háromszor fel és le kell mennie a gépnek, ráadásul akármilyen adapterrel nem is tud felkapaszkodni a traktor, így a feljutás a gép és az adapterek folyamatos amortizációját eredményezi. Ilyen módon és sok anyagi befektetéssel is csupán öt-hat hektárnyi terület rész kezelhető, mivel a többi területen olyan sűrűségben állnak ki a gyepekből a méretes andezit darabok, hogy gépi kezelésük lehetetlen.

Létezik azonban e területek kezelésére is megoldás, de e munkák szervezése már nem csak a vagyonkezelők hozzáállásától függ. A Bohó-rét középső, elszórtan kövekkel

és hangyabolyokkal tarkított területén – a környéken egyedülálló kezdeményezés révén – másfelől is érkezett segítség. A telkibányai Szepsi Csombor Márton Általános iskola örökbefogadott egy két és fél hektáros területre, melyen immár harmadik éve tesznek közösen nagy erőfeszítéseket kétkézi munkával a rét fennmaradásáért. A szeptemberben megrendezésre kerülő eseményen az igazgatóság dolgozóinak, nyári gyakorlatosoknak és néhány szülőnek köszönhetően lekaszálásra kerül a gyeperészete. A kaszálást hagyományos kézi kaszák és motoros cserjeirtók segítségével végezzük. A gyermekek és tanáraik feljutásában is igyekszünk segíteni. A réten a gyerekek saroglyákat készítenek, majd a lekaszált munkájának eredményeképpen két nap alatt végzünk a munkákkal. Az örökbe fogadott területen több védett növényfaj állománya növekedett, de mind közül kiemelhető a fokozottan védett gömbös kosbor és a karcsú sisakvirág

egedszámbe gyarapodása. Ezek az egyértelműen jól mérhető természetvédelmi eredmények. Azonban e munka nem csak közvetlenül segíti elő a természet védelmét. A kaszálások napján tartott ismeretterjesztő előadásokkal és terepi bemutatókkal az oktatók szemléletformáló, helyismeretre nevelő munkáját is segítjük. A gyepterkezelés további hozadéka, hogy a gyermekek – a szüleik, a tanáraik, az erdészek és az igazgatóság dolgozóinak közös munkáját, odaadását látva –, például értékesítő a fokozottan védett gömbös kosbor és a karcsú sisakvirág

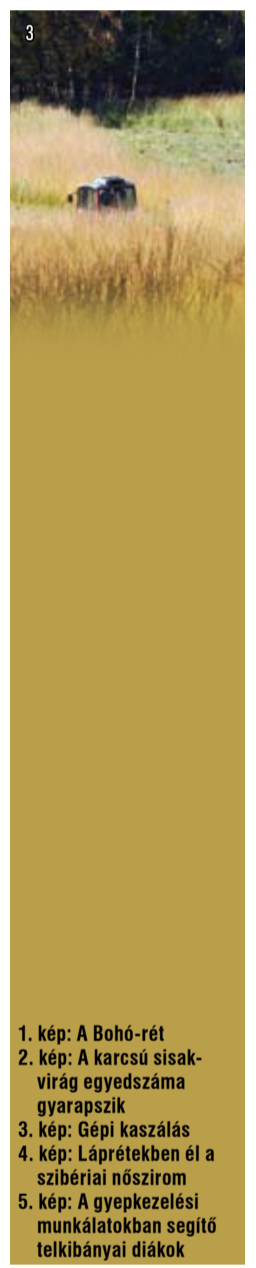
Zsolyomi Tamás – ANPI

Matus Gábor: A Gyertyán-kúti-rét (Részlet „A Zempléni Tájvédelmi Körzet – Abaúj és Zemplén határán” c. monográfiából. Eger, 2007. 131-132. oldal)

A Gyertyán-kúti (más néven Bohó)-rét a Zempléni Tájvédelmi Körzet legnagyobb kiterjedésű és legmagasabban (700 m) fekvő hegyi kaszálója. Fokozottan védett terület, látogatásához a természetvédelmi hatóság engedélye szükséges.

A XVIII. századi irtások során kialakított kaszálók a paraszti rétgazdálkodás kultúrtörténeti emlékei. A hagyományos művelés (évi egyszeri kaszálás) a magas növesű füvek és a fászszerű újulat visszaszorítása révén színvonalos növényzet és a rajta táplálkozó-rejtőzködő rovarközösség kialakulásához vezetett, ez adja kiemelkedő természetvédelmi jelentőségét.

A keleti rész Bohó-hegyre futó lejtőin a megtrikított tölgyligetek között tollas szálkaperje (*Brachypodium rupestre*) és nádképi tippan (*Calamagrostis arundinacea*) uralta félszáraz gyepek díszlenek, bennük gyakori a szártalan bábakalács (*Carlina acaulis*). A nyugati, mély fekvésű laposokon a szibériai nőszirm (*Iris sibirica*) állományaitól tarkáló képerjés láprétek terpeszkednek. A két közösség élesen eltérő mikroklimatikus viszonyokat jelez: szélcsendes esteiken a meleg, száraz szálkaperjésből a gyakran nyaranta is tocsogós talajú láprétre átsétálva egyszerre derékig érő, hideg, párás légtérben találhatjuk magunkat.

1. kép: A Bohó-rét
2. kép: A karcsú sisakvirág egedszámbe gyarapodik
3. kép: Gépi kaszálás
4. kép: Lápréteken él a szibériai nőszirm
5. kép: A gyepterkezelési munkálatokban segít telkibányai diákok

IV. Jósvafői Lovasnapok és Nemzetközi Patkolókovács Verseny

Az idei Jósvafői Lovasnapok elnevezésű rendezvény augusztus 17–19-e között, immár negyedik alkalommal került megrendezésre az Aggteleki-karszt hegyei között megbúvó kis hegyi faluban. A rendezvény fővédnöke dr. Fazekas Sándor vidékfejlesztési miniszter volt.

Az évente megrendezésre kerülő huculösvény a helyi kislófajta egyik legnagyobb „tenyésztővizsgálója”, megmérette-

tése. Az idei rendezvény különlegessége, hogy a hagyományosnak mondható versenyszámok, mint a huculösvény, a díjugratás, a fogathajtás, az idén kiemelt a patkolókovácsok nemzetközi versenyével, melyet a MAPE (Magyar Patkolókovácsok Egyesülete) szervezett és neves bírói gárda pontozott (Denis Leveillard – Franciaország, David Gulley – Egyesült Királyság).

A pénteki nap a Póni- és Kislótenyésztők Országos Egyesülete szervezésében a hucul kislóvak tenyészszemléjével vette kezdetét. Az egyesület elnöke, Németh Zoltán vezetésével díjazásra került a legszebb mén, illetve legszebb kanca.

Szombaton került sor a huculösvény felnőtt, illetve gyermek kategóriájú versenyének lebonyolítására. Mindkét

kategóriában az ANPI lovasain helyi győzelem született. A felnőtt kategória győztese Tóth Amanda lett, a Goral Suta nevű kancával. A gyermekek közül Veress Zerind bizonyult a legjobbnak, a Prislóp Zola nevű kanca nyergében. A nap ráadásaként, hogy az idősebb nemzedék se unatkozzon, „huculösvény senior”-verseny, majd lovaspólok mérkőzés következett.

A rendezvény zárónapja sok izgalommal és színes, izgalmas programokkal várta a nézőket. Vasárnap került sor a huculösvény legizgalmasabb, hibaidős pontozású számára, az ún. „sport” kategóriára. A húsz induló közül a Jasmine Opár nevű ló száguldott lovasával, Dankó Zsoltal (Hucul-tanya lovasa) a dobogó legfelső fokára. Díjugratásban és fogathajtásban lengyel győzelem született Katarzyna

Was és Marek Wojdylo hawlowicei lovasok személyében.

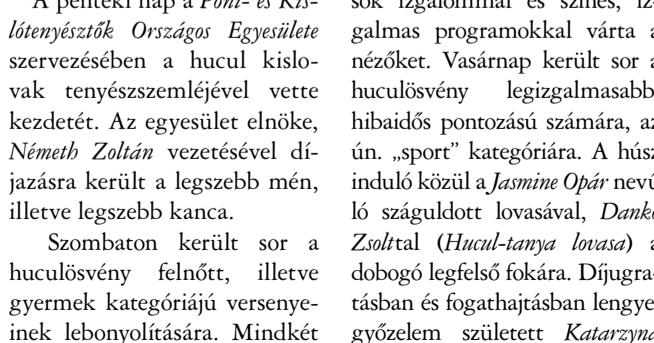
A verseny nagyon szoros volt, hiszen szinte minden huculos képviseltette magát, 8 csapat és közel 50 ló részvételével. A különböző kategóriákban – felnőtt (33), gyermek (15), sport (19), díjugratás (22), fogathajtás (5), senior (5) – közel 100 résztvevő állt rajthoz, ami egyedülálló a lovasnapok történetében. A verseny érdekessége, hogy Lengyelországból két csapat vett részt a versenyen. A Hawlowicéből és Gladysowból érkező tapasztalt lovasok és kiválóan képzett lovaik versenyszáma nagy sikert aratott a közönség és a szakma körében.

A rendezvény színvonalát emelte a sok-sok támogató által felajánlott ajándék, hiszen még soha nem érkezett ennyi fel-

ajánlás a szponzorok részéről.

A legjobbak díjait Veress Balázs, az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság igazgatója, Fejes Zoltán miniszteri tanácsadó (Vidékfejlesztési Minisztérium), Riz Gábor országgyűlési képviselő, a B.-A.-Z. megyei közgyűlés alelnöke, dr. Dabér Pierre országgyűlési képviselő és Garan Béla, Jósvafői polgármestere adta át.

Marosi Marianna – ANPI

6-7. kép: A lovasnapok díjazottjai

Régészeti és kulturális örökségvédelmi képzés a Miskolci Egyetemen

1
Ezúton mondunk köszönetet a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar Történettudományi Intézete munkatársainak és mindazon oktatóinknak, akik a képzés során ismereteinket gyarapították.

A Miskolci Egyetem Történettudományi Intézete kifejezetten a természetvédelmi őrszolgálat tagjai számára indított „Régészeti kulturális örökség, védelem és hasznosítás” címmel szakirányú továbbképzést

– azzal a céllal, hogy a természetvédelmi örök eleget tudjanak tenni a jogszabályi kötelezettségeik közül azoknak, amelyek 2001. óta a Kulturális Örökségvédelmi Hatóság és a Természetvédelmi Őrszolgálat közös feladatává teszik a régészeti örökség védelmével kapcsolatos teendőket. A feladat ellátásához szükséges ismeretekkel korlátozott mértékben rendelkező természetvédelmi örök felkészítését célozta meg, tehát ez a négy féléves posztgraduális képzés, melynek során a Kárpát-medence történelmének áttekintése mellett számos kapcsolódó tudományágba nyerhettünk betekintést. A képzés során, ha nem is let-

tünk régészek, de bepillantást nyerhettünk e tudomány titkaiba és az itt szerzett ismeretanyag birtokában képesek lettünk a védett vagy védelemre érdemes objektumok, terepi elemek, lelőhelyek felismerésére és emberi behatás általi veszélyeztetettségük felmérésére, azok lehetőség szerinti elhárítására.

Eltérő problémákkal és veszélyeztető tényezőkkel kell számolni például a hegyvidékek ősközi lelőhelyeit magába foglaló barlangokat kirabolók vagy a dunántúli területek római kori településeit, villáit fosztogató, fémdetektorokkal felszerelt kincskeresői tevékenységével kapcsolatban.

Az ország különböző tájairól (nemzetipark-igazgatóságokról) érkezett, a 2012-ben végzett kilenc természetvédelmi Őrs az őrszolgálat teljes létszámának 5%-át sem éri el. Az újabb évfolyam indítása azon-

ban már előkészítés alatt áll. Az elérendő cél, hogy az őrszolgálat minden tagja szerezzék meg a régészeti és kulturális emlékeink védelméhez szükséges alapismereteket.

Barta Zsolt – BNPI

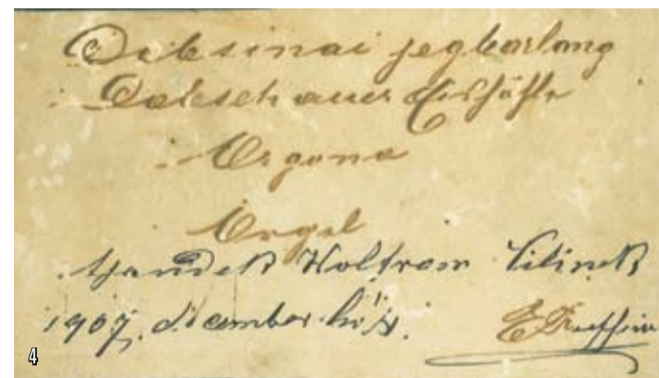
2
Fotó: BNPI archív

Barlangtörténeti fényképrelikviák a Dobsinai-jégbarlangból

3
1-2. kép: A szakirányú továbbképzés terepnyelvénykorlatán
3. kép: „Orgona” a Dobsinai-jégbarlangban. A megvilágítás a jégképződés mögött is helyet kapott
4. kép: Az egyik kép hátsó felirata a kiegészített „ER” monogrammal
5. kép: A Sztraczenai-völgy
6. kép: Az „Orgona” egy másik nézetből. Véletlenül fejjel lefelé keretezték be
7. kép: A Nagy-termet ábrázoló törött kép
8. kép: A Borovszky-kötetben látható képen már felismerhetők a világításhoz tartozó villanyvezetékek

A hagyatékából a Bükk Nemzeti Park Igazgatóságához került képek régisége már szemrevételezéssel is látszik. A hátukra ragasztott cédula szerint 1907. december 4-én Ruffinyi Jenő ajándékozta Holfram Vili barátjának. A széles, festett fekete szegélyű 21,5x18,8 cm-es lekerekített sarkú üveglapokat – melyek közepén 14,5x9,8 cm-es, vékony aranysegélyvel keretezett felvétel látható – ráhajlított rézlemez fogja körbe. Hátulfeketére festett, erősen faszemcsés, barna kartonpapír takarja, rajta kb. 10x5 cm-es ráragasztott fehér finompapír cédula a képek kézzel írott címével magyar és német nyelven, illetve az ajándékozásra vonatkozó megjegyzéssel. A kartonhoz rögzítve vékony, ritkaszővésű szövetre fűzött kis fémkarika segítette a kép falra akasztását.

A felirat által is bizonyított eredetisége jelentős értékévé avatja a képeket. Ruffinyi Jenő, az akkor 24 éves, királyi bányamérnök a ma Szlovákiában a Szepes-Gömöri karszt területén a Sztraczenai-völgyben lévő „Jéglyuk” kikutatására indult 1870. július 15-én. A barlang feltárásában Láng Gusztáv m. kir. honvédhadnagy, Méga Endre városi tisztviselő, dr. Fehér Nándor és még négy személy segédkezett. Ruffinyi kötelek segítségével ereszkedett a mélybe és a nem veszélytelen kaland során ő látta meg a jégbarlang gyönyörű képződményeit először. Tehát valóban a felfedezőitől származnak a képek. Egyediségüket mutatja, hogy a nyáron igazgatóságunknál pihenő Jozef Hlavač, a szlovákiai barlangok igazgatója elmondása szerint Dobsinán nincsenek eredeti felvételek Ruffinyitól. Sajnos a képek hátoldalán szereplő Holfram Vilmos kitérője nem sikerült semmit megtudni.

A képek korának kiderítése még tovább növelheti értéküket. Az 1907-es évszám az egyetlen közvetlen bizonyíték, mely szerint készítésük ideje ez előtti. A keletkezés körülményeire, időpontjára eddig semmilyen forrást nem sikerült találnunk, így a közvetett bizonyítás eszközehez fordultunk.

Grafológiai megfontolások

A feliratok, láthatóan két időben keletkeztek, a címzés fakultabb, míg az ajándékozás frissebb fekete tintával készült. Ha megfigyeljük az eléggé kalligrafikus írást, lehet látni, hogy ugyanaz a kéz készítette (dőlés, hajlatok, girlandok, alsó-, felsőhurkok stb.; különösen árulkodók a „j” és az „f” betűi). Azonos alkotót mutat az a tény is, hogy az egyik kép hátoldalán a címmel

meg egyező régebbi tintával „ER” (Eugen Ruffinyi) monogram szerepel, amit az ajándékozási felirathoz használt tintával (ER) „uffinyi”-val kiegészítették. Mindkét felirat mártós, hasított hegyű fémtollal készült, a több helyen látható tollhegyszétnyílás nyomából következően. Az ajándékozási felirat vékonyabb, finomabb tollheggyel készült. A két írás között időbeli különbséget is meg lehet állapítani. Az ajándékozási felirat későbbi, egy idősebb embertől származik, mert a betűk kissé szögletesebb, szálkássá válnak, ahogy az ember öregszik. 1907-ben Ruffinyi 61 éves, és 78 évesen hal meg, tehát nem olyan idős ember, de az írásán már meglatalszik a kor. A fiatalos kézírással

rögzített címek vélhetően évtizedekkel előbb készültek, feltehetően valamikor az 1870-80-as években. (Megjegyzendő, hogy a 3 db Sztraczenai-völgyet ábrázoló kép címét az első felirat tintájával, de szépírással írta Ruffinyi, bár az is lehet, hogy nem is ő a címfeliratok készítője ebben a három esetben.)

Barlangtörténeti megfontolások

A képeken a barlang már látogatható, kiépített állapotban van, az

egyik képen korlátok, több képen faoszlopokon álló petróleumlámpák láthatók. A barlangot már 1871-ben kiépítették a látogatók számára. Dr. Pelleh E. János által 1884-es dátumú tanulmányában „A Sztraczenai-völgy és Dobsinai jégbarlang”-ról szerepel, hogy akár 120 petróleumlámpa világítása mellett is megtekinthető a barlang 6 fr. ellenében. Az 1881. július 24-én először kísérlet gyanánt villanyfényvel kivilágított barlangot, az Osztrák–Magyar Monarchiában elsőként, de Európában is az elsők között, 1887-ben szerelték fel villanyvilágítással. A Borovszky Samu által szerkesztett „Magyarország Vármegyéi és Városai” című munka Gömör-Kishont vármegye természeti viszonyai (Fábray János, 1903) fejezetében szerepel a Dobsinai-jégbarlangról néhány kép, de ezeken már látszik a világításhoz használt vezetékhalózat. A mi képeinken kiépített elektromos világításnak nincs nyoma, tehát a felvételek 1887. előtt készültek.

Fotótörténeti megfontolások

A felvételek nem dagerrotípiák, mert azok fémlenzetre készültek. A későbbi fototechnikai fejlesztések lassan jutottak el a cellulóz alapú filmig. 1885. előtt általában üveglemezre fényképeztek, ezt követően már síkfilmes gépet használtak, a tekercses film pedig 1889-től létezik. 1873-ban Richard Kennett olyan zselatinemulziót szabadalmaztatott, melyet minden fényképező maga oldott fel vízben, majd üveglemezre vitte, és hagyta megszáradni. Nos, a korhoz a fototechnikai megoldás is közelebb vihet. Ennek kiderítésében az egyik kép sérülése segített. A valószínűleg

elrejtett kép üvege sugarasan eltorított, egy szilánkjára ki is esett. Ez lehetővé tette, hogy az egyik üvegdarabot a helyéről kihajlítva mögé láthassunk. Nagy meglepetésünkre az üveg hátsó felszínén nem papír pozitív van felragasztva, hanem finom rétegben felkent, világosszürke anyag, amely a Kennett-féle emulziós, szárazlemez eljárásra enged következtetni. Ruffinyi, mint amatőr fotós, valószínűleg az akkor elérhető legjobb technikát próbálta beszerezni, így gondolhatjuk, hogy a képek 1873. után nem sokkal keletkeztek.

Fényképtechnikai megfontolások

A képek megvilágítása nem petróleumlámpákkal történt, valószínűleg nem szolgáltattak volna elég fényerőt, de a nagy terek bevilágítása erős fényt igényel, aminek megvalósítása a felvételeken látható. Különben is a petróleumlámpák tartóoszlopai erős árnyékot vetnek a képeken. Pelleh említést tesz magnézium-fáklás világításról is. Lehetséges, hogy az 1881-es próba-villanyvilágítás során készültek a képek. Az egyik felvételen a jégképződmények mögött elhelyezett világítóeszköz is kikövetkeztethető.

A közvetett bizonyítékok alapján a felvételek korát 1871. és 1887. közé tehetjük. Az ilyen idős és ilyen technikával készült fényképek igen nagy ritkaságnak számítanak. A kecskeméti Magyar Fotográfiai Múzeumban sincs ilyen típusú, korú felvétel. Ezért a páratlan fotó- és barlangkutatói relikviák további sorsa, végső elhelyezése komoly megfontolást igényel majd. Addig is biztonságos helyen tároljuk e jelentős értékeket.

Holló Sándor – BNPI

8

Túramanó és csillagles

Fotók: Novák Richard

A hagyományosan minden évben megrendezésre kerülő Környezeti Nevelői Szakmai Napoknak idén a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság adott otthont a felsőtárkányi Nyugati Kapu Oktató- és Látogatóközpontban. Ezen az eseményen a honi tíz nemzeti park-igazgatóság környezeti

neveléssel foglalkozó kollégái vettek részt, akik tapasztalataikat megosztották egymással, valamint kielemezték az elmúlt év történéseit. Az összejövetel során a szakemberek számos olyan kérdést vitattak meg, amely a környezeti nevelés színteréül szolgáló erdei iskolákhoz kapcsolódik. A

találkozó fő témája: a terepi módszerek és a kulturális örökségünk szerepe a környezeti szemléletformálásban

A Magyar Nemzeti Parkok Hetén a BNPI is színes programokkal várta az érdeklődőket. Közel 150 fő vett részt a különböző rendezvényeken, melyek közül a leglátogatottabb program az „Éjszakai csillagles” volt (45 fő), mely új színfoltként jelent meg igazgatóságunk ki-

jokat, illetve megismerkedtek néhány éjszaka tevékenykedő rágcsálóval és madárral is.

Már több éve vendégeink közt tudhatjuk az egri Hunyadi Mátyás Általános Iskola diákjait, az idén sem történt ez másképpen. Tavasi és őszi bontásban 480 gyermek vett részt természetismereti szakvezetésen. Üdvözítő, hogy egyes iskolák pedagógusai valóban komolyan gondolják a gyermekek termé-

mányosnak számító táborunk, a „Túramanó” napközis tábor. A táborban természetismereti túrák, kézműveskedés, madárgyűrés, a Tisza-tavi Ökocentrum, a lillafüredi Szent István-barlang, a peleház és a miskolci állatkert meglátogatása, valamint vetélkedők tették színessé a hetet.

A tavasz és a nyár elején közel egy tucat csoport látogatott el felsőtárkányi erdei iskolánkba, ami a tavalyi évhez képest egyértelmű növekedés. Jellemzően nem Heves megyei, hanem távolabbi iskolák diákjai töltötték el egy-egy hetet nálunk. Leginkább az Alföldről érkező gyerekeknek jelent nagy élményt a hegyvidék szokatlan látványa, illetve az erdei iskolánk megkapó és nyugalmat árasztó környezete.

Novák Richárd – BNPI

1-5. kép: A Nyugati Kapu Oktató- és Látogatóközpont rendezvényeinek pillanatai

nalatában. A vetített képek előadás után távcsöves megfigyelés keretében ismerkedtek az érdeklődők az égbolt csodáival. A tavasz és a nyár folyamán több, hasonló csillagászattal kapcsolatos programunk volt, melyek sorában éjszakai szakvezetés is szerepelt a Kő-közi tanösvényen. Ez elsősorban általános iskolás gyerekek számára nyújtott új élményt, akiknek a sötét erdőben lámpák fényénél mutattuk be a legjellemzőbb fafa-

szettel kapcsolatos gyakorlati ismereteinek bővítését, és minden évben elhozzák tanulóikat a nemzeti parkba. Egy-egy ilyen tanösvénybejárás sok élő és élettelen természeti értékkel ismerkednek meg a gyerekek, illetve a szemléletük is jó irányba formálódik, mely a szakvezetésbe épített rejtett pedagógiai célok elérésével valósul meg.

Az idei évben július 23. és július 27. között került megrendezésre az immáron hagyó-

Tűzzománc és sárkányzászló

Fotók: Újvárosy Antal

A tavasz beköszöntével mindig mozgalmasabbá válik a Kúria Oktatóközpont élete. A térségben lévő, az ANPI-vel együttműködési megállapodást kötött iskolákból számos csoport érkezett különböző témánapokra (pl. a tavaszi erdő élete; vízi parányok – a patakok élővilága; felfedezés erdőn-mezőn stb.). Kiselőadások, túrák, terepi vizsgálódások tematikus feldolgozásával igyekeztünk bemutatni a nemzeti park fő értékeit: a karsztjelenségeket, a barlangokat, a jellegzetes élőhelyeket, és nem utolsósorban a vidék kultúrtörténeti értékeit.

Évente fontos eseményeket jelentenek a természetvédelem jeles napjaihoz kötődő rendezvényeink, így a jeles napok közül nagy érdeklődés kísérte a Víz Világnapja, a Meteorológiai Világnap, a Föld Napja, és a Madarak és Fák Napja programjait. Az érdeklődés nagyságát mutatja, hogy több csoportot nem tudtunk fogadni a „központi” eseményen, számukra más időpontban, a saját iskolájukban tartottuk meg az adott jeles napot.

Örömmel tapasztaltuk, hogy – a környékbeli gyerekek mellett – egyre több csoport

érkezett egy-kétnapos osztálykirándulásra az ország távolabbi pontjairól és gyakran kértek kiegészítő programot, foglalkozást, terepi szakvezetést munkatársainktól.

Annak ellenére, hogy az oktatási intézmények zöme egyre kevésbé tudott az általuk betervezett erdei iskolai programokhoz pályázati és egyéb támogatást szerezni, a 2011/2012-es tanévben több mint ezer gyerek vett részt „Az Aggteleki-karszt értékei” című erdei iskolai programban.

A tanév végén kezdődő táborozási időszakban, két turnusban rendeztük meg hagyományos természetismereti táborunkat Szögligeten, melynek ezúttal „A természet szerepe a magyarság életében” – volt a vezérgondolata. A gazdag program során a gyerekek megismerkedtek többek között a régi mesterségekkel, a „Pákászok, darvászok, halászok” életével, a „Magyarok csillagos egével” és a gabonaismereti foglalkozásokon „Eleink cledé-

lével”. Nagy sikere volt az újaszatnak, és a különféle manuális tevékenységeknek (szappanöntés, tarsolykészítés, nemezelés, sámán-nyaklánckészítés).

Július végén került megrendezésre a XVIII. Jósavfői Kézműves Tábor „Időutazás az Aggteleki-karszton – Római kor és a barbárok – mottóval”.

A program lehetőséget teremtett különböző kézműves technikák – tűzzománc, szövés, mozaikkészítés, képek a természetből és sárkányzászló-készítés – elsajátítására. A délutáni programok során pedig egy, a római korba vezető művészeti, történelmi és természetismereti időutazásra hívtuk a résztvevőket.

A nagyobb lélegzetű programok mellett számos – ha mondhatjuk – kisebb esemény is részt vettünk. Hogy csak néhányat említsünk, jártunk a szlovákiai buzitai általános iskolában témánapon, zsűriztünk az Apáczai Csere János Általános Iskola (Szendrő) által szervezett Vincze István-émlékversenyen, és természetesen nem maradt

el a Várhosszúréten (Szlovákia) megrendezett hagyományos Zöld Sziget sem.

Augusztusban minden csütörtöki napra ún. „Családi napot” hirdettünk meg, túrákkal, kiselőadásokkal és játékos természetismereti foglalkozásokkal, a nemzeti parkban szabadságukat és nyári vakációjukat töltő családok részére.

Összegezve: a programok változatossága, a növekvő érdeklődés és a látogatói létszám egyaránt kiemelkedő volt, hiszen voltak olyan napok, amikor a Kúria Oktatóközpont udvarán nyüzsgő tömeget látva nyugodtan kithettük volna a „megtelt” táblát. A sikerélmény pedig mindig jó érzés.

Újvárosy Antal – ANPI

6-8. kép: A Kúria Oktatóközpont programjain 9. kép: A Baradla-barlang Hangverseny-termében

Teltház koncert a Baradla-barlangban

Az Európai Együttműködés Napjának megrendezésére először került sor Európa-szerte egyazon napon, mind az uniós tagállamokban, mind a szomszédos országokban. E nap arra hivatott, hogy az európai régiók, és országok határon átnyúló együttműködésének eredményeit megünnepeljük.

2012. szeptember 21-én ez alkalomból a Magyarország-Szlovákia Határon Átnyúló Együttmű-

ködési Program szervezésében komolyzenei hangversenyre került sor a Baradla-barlang Hangversenytermében. A Miskolci Szimfonikus Zenekar közreműködésével – amelyet Kovács László, Liszt-díjas karmester vezényelt – Bartók Béla, Rajter Lajos, Kodály Zoltán és Ludwig van Beethoven zenei remekművei csendültek fel a 900 fős közönség legnagyobb örömeire.

Forrás: www.anp.hu

Fotó: ANPI archív

ANPI-WWF-megállapodás a hiúzok védelméért

Fotó: www.kormany.hu

Magyarországon a II. világháború után csak elvétve voltak nagyragadozókra utaló megfigyelések, melyek többsége illegális elejtéssel volt kapcsolatban, melyek nem kerültek nyilvánosságra. Ezért is volt az a hivatalos álláspont, hogy kipusztult a farkas és a hiúz Magyarországról. Az 1970-es évek végén, az 1980-as évek elején jelent meg mindkét faj újra a hazai faunában. Az Aggteleki-karszton és a Zempléni-hegységben élő egyedek szoros kapcsolatban vannak a szlovák populációkkal, egyfajta perempopulációt alkotva. Egyedszámuk, előfordulásuk rendkívül változó képet mutat az elmúlt évtizedek során. A hiúzt az emberek nem tekintik vérengző fenevadnak, mint a farkast, és így akár a természetvédelem egyik zászlóshajója is lehetne.

Ahhoz, hogy a hiúz hazai körülmények közötti ökológiai, etológiai sajátosságait megismerhessük, az eddigi terepi monitoringot továbbfejlesztve genetikai vizsgálatot és rádiotelemetriás vizsgálatot kellene folytatni. Ehhez a természetvédelmi munkához adhat alapot, hogy április 21-én Budapesten a Vidékfejlesztési Minisztérium Föld napi központi rendezvényén a Kossuth téren, az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság igazgatója Veress Balázs és a WWF Világ Természetvédelmi Alap Magyarország igazgatója Figeczky Gábor, kézjeggyel látta el a hazai hiúzok fajvédelmével kapcsolatban kötött együttműködési megállapodást. (Szabó Ádám – ANPI)

A sztyeplepke előfordulása az egerszalóki temetőben

Idén nyáron jelentős lepkészeti-természetvédelmi felfedezés színtere volt az egerszalóki temető. Ludányi Gyula, amatőr lepkéfotós – aki egyébként a Heves Megyei Rendőr-főkapitányság bűnügyi-technikai osztályán dolgozik – gyakran jár ki esténként az egerszalóki templom környékére, mert itt a reflektorokkal megvilágított falakon nagyszerű lehetőség nyílik éjszakai lepkék fotózására. Júliusban több alkalommal is sikerült lefotózni a fokozottan védett, közösségi jelentőségű (Natura 2000-es) sztyeplepke (*Catopta thrips*) egy-egy példányát. Ez a jelentős felfedezés szerencsésen eljutott a BNPI lepkékkel foglalkozó szakembereihez, majd egy közös terepbemjárás és éjszakai lámpázás alkalmával sikerült kideríteni, hogy a megvilágított templomfalon fotózott példányok a közeli temető használaton kívüli, gyepez, rendszeresen kaszált részéről repültek a reflektorok fényére. A lepkefaj itteni élőhelye mindössze ezer négyzetméter, a populáció egyedszáma százas nagyságrendű lehet.

Az egyedülálló felfedezésről értesítettük Egerszalók polgármesterét, Tógyi Gábort, aki javaslatunkra a következő területi ülésen elő is terjesztette a sztyeplepke élőhelyének helyi jelentőségű természetvédelmi területté való nyilvánítását, melyet a testület meg is szavazott. Jelenleg folyamatban van a védetté nyilvánítási eljárás és a terület kezelési tervének kidolgozása. (Korompai Tamás – BNPI)

Fotó: Ludányi Gyula

Szalagos sáska a Medvesen

Az évtizedes múltra visszanyúló magyar és szlovák állami természetvédelmi szervezetek közti együttműködés keretében került sor a 2012. augusztus 15-én a Medves és a Cseres-hegység (Cerová vrchovina) területén tartott rovarfaj felmérésre.

A programban a Polyána Tájvédelmi Körzet (ŠOP SR, S-CHKO Poľana) részéről Vladimíra Fabriciusová igazgató, Vladimír Hruz zoológiai felügyelő, Peter Potocký botanikai felügyelő és Anton Krištín, a Szlovák Tudományos Akadémia, Erdő-ökológiai Intézet tudományos munkatársa, továbbá a területileg illetékes Balázs Csaba, a Cseres-hegység TK (ŠOP SR, S-CHKO Cerová vrchovina) zoológiai felügyelője és Lantos István, a BNPI területi öre vett részt.

Előzetes célként a magyar–szlovák határterület egyenesszárnyú (Orthoptera) fajainak vizsgálata (fajösszetétel, denzitás) és

Fotó: Szabó Sándor

a pontomediterán elterjedésű szalagos sáska (*Oedaleus decorus*) újabb élőhelyeken való előfordulásának bizonyítása foglalmazódott meg.

250–600 m tengerszint feletti magasságban, összesen nyolc (2 magyarországi, 6 szlovákiai) helyszínen végeztünk kutatást, jellemzően védett területeken és xerotherm élőhelyeken. A vizsgálatokat 1–2 ha-os területeken folytattuk; egyéni, vizuális és hálózatos módszerrel. (Balázs Csaba – ŠOP SR, Lantos István – BNPI)

Fotó: Lantos István

Miniszteri látogatás az Aggteleki Nemzeti Parkban

2012. március végén az Aggteleki Nemzeti Parkban folytatódott a vidékfejlesztési miniszter és a környezetügyért felelős államtitkár nemzeti parkokat népszerűsítő látogatássorozata, melyet januárban indított Fazekas Sándor. A kezdeményezéssel a tárca vezetőinek az a célja, hogy népszerűsítsék hazánk természeti értékeit, és felhívják a figyelmet a nemzeti parkok különleges szerepére és kivételes ritkaságaira. Az őrségi és a bükk-i nemzeti parki látogatás után a miniszter ezúttal az Aggteleki Nemzeti Parkba invitálta a sajtó képviselőit.

A vidékfejlesztési miniszter megtekintette a Kúria Lovasbázist, a híres hucul ménest, majd a bódvaszilasi Művészetek Magtárában – amely Közép-Kelet-Európa első természetművészeti központja – folytatódott a program. Itt egy sajtótájékoztató keretében átadta az első három állami földhasználati szerződést a Borsod megyei gazdálkodóknak. A sajtótájékoztató után helyi termékiállítás zárta a látogatást. (Forrás: kormány.hu)

Fotó: Bodnár György

Magyar Nemzeti Parkok Hete

Fotó: Pogány Péter

2012. június 15–16. között az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság adott otthont a Magyar Nemzeti Parkok Hete 2012-es rendezvény nyitóprogramjainak. A szakmai napon, pénteken a Bódvaszilason található MagtArt épületében „Örökségturizmus és örökségvédelem hazánk világörökségi helyszínein” címmel konferenciát rendeztünk, melyen az előadók mellett részt vettek többek között Dr. Rácz András helyettes államtitkár, Dr. Daher Pierre és Riz Gábor országgyűlési képviselők is. Ekkor került sor „Az év ökoturisztikai létesítménye 2012” pályázat meghirdetésére is.

A szombati közönségnapon, Aggteleken, a Baradla-barlang előtti fogadóterén, a Csodamalom Bábsház szórakoztatta a gyerekeket, de fellépett az Agyagbanda, a Kerekes Band, a miskolci Spicc néptánc-csoport is. A barlang Hangverseny-termében pedig a Budapest Bár adott koncertet.

A vásári forgatagban bemutatkoztak a környék kézművesei, míg a „Zöld forgatag”-ban hazánk nemzeti parkjai játékos vetélkedővel buzdították az ide látogatókat a természet alaposabb megismerésére. Hucul lovakkal barátkozhattunk az állatsimogatónál, de lovaink megmutathatták ügyességüket a Huculösvény akadálypályán is. A Magyar Nemzeti Parkok Hetén (június 18–24.) ide érkező vendégek 50%-os kedvezményrel látogathatták meg a Baradla-barlang aggteleki és vörös-tói szakaszát. (Forrás: www.anp.hu)

Tűz volt a Nagy-mezőn

Fotó: Sulyok József

A Bükk-i Nemzeti Park egyik fokozottan védett területén, a Nagy-mezőn még kora tavasszal (március 26-án) következett be egy jelentős avartűz, amelyben közel 2 ha erdő, valamint 40 ha gyepez égett le.

A tüzet követő helyszíni felmérés alkalmával megállapítást nyert, hogy a leégett területen a tavalyi száraz növényi anyag teljes egésze elégett. A tűz gyorsan áthaladt a területen, mindössze a bokrok, bokorcsoportok, magányos fák tövében alakultak ki tartósabb tűzfészkek, mivel itt több éghető szerves anyag halmozódott fel. Ezek egy része a káresemény másnapján is még izzott. A tűz a miskolci oldalon keletkezett és ÉK–DNy-i irányban terjedt.

A terület déli szegélyében, a napsütéstől védett, északra néző zugokban még hófoltok voltak, amelyek nagymértékben hozzájárultak a tűz terjedésének megállításához. Megállapítást nyert az is, hogy a terület egy részén, főleg a töbrökben illetve azok északra néző oldalain a talaj még fagyott állapotban volt a tüzet követően is, így itt a tűz nem érintette a gyepez avarszintjét. Ez lényeges szempont a védett növényfajok áttelelő képleteinek túlélése érdekében. (A részletes botanikai szakvélemény itt olvasható: www.bnpi.hu)

Felelős kiadó: Grédics Szilárd igazgató
Kiadja: Bükk-i Nemzeti Park Igazgatóság
3304 Eger, Sánc út 6.
Levelezési cím: 3301 Eger, Pf. 116
Telefon: 36/411-581, Fax: 36/412-791
E-mail: titkarsag@bnpi.hu

Felelős szerkesztő: Baráz Csaba
Szerkesztik: az ANPI és a BNPI munkatársai
Lektorálják: Dudás György, Fitala Csaba, Holló Sándor, Schmotzer András
Nyomdai munkák: Garamond Kft. Eger
Grafika és tördelés: Molnár Zoltán

ISSN 1788-2567
Nyilvántartási szám: 2.9/1221-1/2006
Készült az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság és a Bükk-i Nemzeti Park Igazgatóság együttműködésének keretében.
www.bnpi.hu • www.anp.hu